

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

ЛЕВЧЕНКО ЛЮДМИЛА ВАСИЛІВНА

УДК 332.14

**РЕГІОНАЛЬНІ ВАЖЕЛІ ФОРМУВАННЯ
АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 08.10.01 – Розміщення продуктивних сил
і регіональна економіка

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Полтава – 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економічної теорії та міжнародної економіки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор

Дубіщев Віктор Петрович,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри економічної теорії та міжнародної економіки.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук **Бубенко Павло Трохимович**, Північно-Східний науковий центр Національної академії наук України і Міністерства освіти і науки України, директор (м. Харків);

кандидат економічних наук **Фінагіна Олеся Валентинівна**, Донецький національний університет Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри інформаційних систем управління.

Провідна установа: Інститут економіко-правових досліджень Національної академії наук України, відділ проблем територій зі спеціальним режимом господарювання (м. Донецьк).

Захист відбудеться “ 20 ” жовтня 2006 р., о 13-30 годині, на засіданні спеціалізованої вченої ради К 44.052.03 у Полтавському національному технічному університеті імені Юрія Кондратюка за адресою: 36601, м. Полтава, Першотравневий проспект, 24.

Автореферат розісланий “ 19 ” вересня 2006 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

О.В.Комеліна

Актуальність теми. Проведення економічних реформ в Україні вимагає чіткого окреслення і наукового обґрунтування нової гнучкої амортизаційної політики підприємств, спрямованої на більш ефективне використання основного капіталу. В таких умовах пріоритетного значення набуває відтворення основних засобів підприємств за рахунок амортизаційного капіталу, який є головним фінансовим джерелом у даному процесі. З урахуванням цього факту актуальність вибраного напрямку дослідження посилюється необхідністю забезпечення амортизаційної політики в регіонах України.

Реалізація цього завдання можлива при розробленні амортизаційної політики підприємства з урахуванням як загальнодержавних, так і регіональних важелів впливу, що дає змогу на етапі ринкових перетворень та стабілізації соціально-економічного становища України об'єктивно взяти до уваги особливості регіону: прогресивні структурні зміни у виробництві, раціональні ресурсні пропорції, якісне забезпечення процесу використання ресурсів, оскільки саме в регіоні створюються умови для виробничої діяльності.

Відтворення основних засобів в умовах орієнтації на інноваційний шлях розвитку економіки України потребує визначення нового характеру амортизаційної політики – інноваційного, тим самим амортизаційний капітал починає забезпечувати їх відновлення на новій технічній та конкурентноздатній основі й стає джерелом не лише простого, але і розширеного відтворення.

Дослідження регулювання амортизаційних процесів на регіональному рівні в Україні зумовлюється необхідністю обґрунтування ефективних і дієвих заходів щодо забезпечення втілення в практику господарювання й систему управління економічних принципів та напрямів розвитку, викладених у Конституції України, Господарському кодексі, Законах України “Про інвестиційну діяльність”, “Про інноваційну діяльність”, Концепції державної регіональної політики, Концепції амортизаційної політики, Програмі розвитку інвестиційної діяльності на 2002 – 2010 роки й інших законодавчих актах, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Теоретичні і прикладні аспекти розроблення амортизаційної політики відображено в наукових працях С. Белова, Н. Волкової, В. Гришка, С. Дорогунцова, В. Дубіщева, Л. Левковської, О. Лук'янченко, Н. Москалюк, В. Онищенко, П. Орлова, С. Орлова, Е. Позднякова, А. Савченко, Л. Сердечної, Л. Собко, В. Чижової, М. Чумаченка, Н. Шкіндерової, Л. Яковенко, які досліджують проблеми державної амортизаційної політики та амортизаційної політики суб'єктів господарювання. При цьому особливості руху капіталу, процес ціноутворення і необхідність розроблення сучасних моделей використання коштів вимагають

конкретизації загальнорегіональної економічної політики через амортизаційну. Але що стосується цієї проблеми, то вона в сучасній економічній літературі до кінця не розв'язана на методологічному рівні й потребує конкретних розроблень. Недостатньо дослідженими є проблеми

визначення впливу регіональних важелів забезпечення амортизаційної політики підприємств, розроблення системи показників оцінювання амортизаційного потенціалу регіону з метою формування амортизаційної політики суб'єктів господарювання, які функціонують на певній території, визначення ефективної моделі реалізації інноваційно спрямованої амортизаційної політики регіону з метою забезпечення раціонального використання ресурсного потенціалу країни в цілому і регіону зокрема.

Головна ідея дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на основі науково-методичних положень та системного дослідження процесу регулювання амортизаційних процесів на регіональному рівні обґрунтувати перспективні напрями вдосконалення амортизаційної політики регіону згідно із завданнями державної регіональної політики й амортизаційної політики в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проведено дослідження, безпосередньо пов'язані з науковими дослідженнями кафедри економічної теорії та міжнародної економіки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, зокрема з темою “Інноваційний зміст сталого розвитку регіонів України” (номер державної реєстрації – 0105U000770), “Теоретичні основи формування господарського механізму регіонів України” (номер державної реєстрації – 0102U004705). Автором обґрунтовано науково-методологічні основи амортизаційної політики на регіональному рівні в Україні в системі державного та регіонального рівнів, розроблено економічні показники оцінювання амортизаційного потенціалу регіону і дії амортизаційного мультиплікатора, запропоновано напрями вдосконалення амортизаційної політики на регіональному рівні в Україні, запропоновано регіональну програму “Амортизаційна політика Полтавського регіону на 2006 – 2010 роки”.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є розроблення наукових положень амортизаційної політики підприємств в умовах реалізації регіональних факторів розвитку в період трансформації соціально-економічних відносин в Україні, обґрунтування практичних рекомендацій до подальшого вдосконалення процесу формування амортизаційної політики підприємства на регіональному рівні.

Відповідно до зазначеної мети в дисертації було поставлено та розв'язано наступні задачі:

- визначити сутність категорії “амортизація” і проаналізувати існуючі методи нарахування амортизації основних засобів у сучасних умовах трансформації соціально-економічних процесів;

- дослідити зарубіжний досвід нарахування амортизації та можливості його застосування в Україні;
- обґрунтувати зміст і значення регіональної амортизаційної політики в Україні;
- дослідити процес формування регіональної амортизаційної політики;
- визначити важелі формування амортизаційної політики на регіональному рівні в Україні;

- розробити методичні підходи до визначення амортизаційного потенціалу підприємства та регіону;
- визначити дію мультиплікатора амортизаційного капіталу;
- дослідити амортизаційну політику на регіональному рівні як шлях активізації інноваційного розвитку виробництва;
- розробити модель дії інвестиційно-інноваційного важеля на регіональному рівні в Україні щодо забезпечення амортизаційної політики підприємства;
- визначити зміст регіональної амортизаційної політики та її вплив на суб'єктів господарювання (на прикладі Полтавського регіону);
- обґрунтувати основні напрями і зміст процесу регулювання амортизаційною політикою підприємств на регіональному рівні в Україні (на прикладі Полтавського регіону);
- розробити регіональну програму “Амортизаційна політика Полтавського регіону на 2006 – 2010 роки”.

Об'єкт дослідження – процес формування амортизаційної політики підприємств на регіональному рівні в умовах трансформації соціально-економічних відносин в Україні.

Предмет дослідження – регіональні важелі формування амортизаційної політики підприємства.

Методи дослідження. В основу методів дослідження покладено системно-аналітичний підхід до вивчення економічних явищ та процесів, відповідно до якого виконано теоретичне узагальнення наукових концепцій, розробок і пропозицій провідних вітчизняних і зарубіжних учених, присвячених формуванню процесу фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств регіону. З метою розв'язання окремих задач використовувались наступні методи: метод комплексного системного аналізу економічних явищ щодо дослідження амортизаційної політики з точки зору трьох позицій, а саме: державної амортизаційної політики, регіональної амортизаційної політики, амортизаційної політики суб'єктів господарювання; економіко-математичні методи, методи статистичного аналізу – щодо дослідження структури витрат промислових підприємств за напрямками інноваційної діяльності, динаміки її елементів в умовах реформування фінансової системи в Україні; прийоми порівняльного аналізу – для зіставлення амортизаційних систем розвинутих регіонів світу; прогностичний метод

– для підготовки висновків щодо можливості застосування досвіду розвинутих регіонів світу та пропозицій вітчизняних фахівців із метою вдосконалення процесу формування амортизаційної політики підприємства на регіональному рівні; історичний метод – до аналізу історичних закономірностей розвитку амортизаційних процесів на підприємстві; метод логічного узагальнення. Методологічною основою наукового дослідження є закони діалектичного пізнання дійсності, фундаментальні положення економічної теорії, регіональної економіки, економіки

підприємства, розроблень науково-дослідного Інституту регіональних досліджень Національної академії наук України.

Інформаційні джерела дослідження – матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства економіки України, положення та висновки дисертації спираються на Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти, а також аналітичні огляди, науково-методичні публікації в періодичній пресі.

Наукова новизна одержаних результатів.

Уперше:

обґрунтовано зміст формування амортизаційної політики в умовах трансформаційної економіки на регіональному рівні в Україні та визначено регіональні важелі впливу на процес формування амортизаційної політики підприємства, до яких віднесено кредитні, податкові, інвестиційно-інноваційні, бюджетні, в системі забезпечення державної амортизаційної політики, у співвідношенні державного і регіонального рівнів, що сприяє активізації відтворювальних процесів основного капіталу підприємств регіону;

розроблено модель дії інвестиційно-інноваційного важеля на регіональному рівні в Україні щодо забезпечення амортизаційної політики підприємства, яка сприяє реалізації положень сталого соціально-економічного розвитку регіонів України.

Удосконалено:

термінологічний апарат, зокрема обґрунтовано та введено в науковий обіг наступні економічні показники оцінювання ефективності амортизаційних процесів на регіональному рівні: показник амортизаційного потенціалу підприємства і регіону, мультиплікатор амортизаційного капіталу, коефіцієнт амортизаційної пасивності регіону, що дозволить об'єктивно оцінити амортизаційні процеси в даному регіоні;

визначення амортизаційної політики на регіональному рівні шляхом дослідження досвіду нарахування амортизації в Україні та в розвинутих країнах світу, що забезпечує розроблення ефективних методів регулювання процесу відтворення основного капіталу;

заходи інноваційного розвитку виробництва через визначення ролі й місця амортизаційного капіталу в забезпеченні інноваційних програм і проектів порівняно з альтернативними формами фінансування, до яких віднесено кошти державного й місцевих бюджетів, власні кошти суб'єктів господарювання, кошти інвесторів як вітчизняних, так і іноземних держав. Обрахунки довели, що амортизаційний капітал забезпечує фінансову підтримку інноваційної діяльності та спонукає до відтворення інноваційного змісту й характеру функціонування підприємств;

систему державного регулювання амортизаційною політикою підприємств на регіональному рівні через уведення в структуру головного управління економіки Полтавської обласної державної адміністрації відділу з координації амортизаційної політики підприємств, що сприятиме забезпеченню державного регулювання на регіональному рівні, спроможного урахувувати інтереси власників, регіону, держави, особливості ринкового саморегулювання, поліпшення умов життєдіяльності населення поряд із найбільш ефективним використанням природних, економічних, соціальних та інших особливостей території.

Дістало подальший розвиток:

напрями вдосконалення існуючих елементів амортизаційної політики на регіональному рівні (на прикладі Полтавського регіону) через оцінювання амортизаційного потенціалу регіону та розроблення основ ефективного його використання з точки зору визначення амортизаційних відрахувань у регіоні;

удосконалення і науково-методичне обґрунтування загальноекономічних принципів реалізації амортизаційної політики підприємства, що дозволить оптимізувати процес відтворення основного капіталу.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значимість отриманих результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні положення, які захищаються в дисертації, доведені до рівня конкретних практичних пропозицій та рекомендацій, створюють об'єктивну основу для подальшого розвитку теоретичних і прикладних досліджень проблем ефективної, дієвої, конструктивної, гнучкої амортизаційної політики регіону.

Результати теоретико-методологічних досліджень дістали впровадження при формуванні та реалізації політики економічного й соціального розвитку в Полтавській області. Практична цінність розроблень: обґрунтовано доцільність виділення у системі державної амортизаційної політики регіонального рівня і розроблено напрями формування регіональної програми з реалізації державної амортизаційної політики та авторський варіант цієї програми для Полтавського регіону, що дає змогу підвищити ефективність використання амортизаційного капіталу на підприємствах області і що підтверджено довідкою Головного управління економіки Полтавської обласної державної адміністрації (лист № 8-3/2463 від 27.12.2005 р.).

Викладені в дисертаційній роботі наукові розроблення були використані в якості методологічного забезпечення при формуванні амортизаційної політики ГПУ „Полтавагазвидобування” НАК „Нафтогаз України” на 2006-2007 роки (лист № 6- 216 від 28.12.2005 р.).

Окремі результати дисертації практично застосовувалися у процесі розроблення Комплексної програми розвитку малого підприємництва у Полтавській області на 2005-2006 роки (лист № 21-16/464/2 від 20.07.2005 р.).

Науково-методологічні розробки застосовані у процесі викладання курсів „Фінанси”, „Фінанси підприємств”, „Податкова система” при підготовці фахівців у Полтавському національному технічному університеті імені Юрія Кондратюка (лист № 52-10-1600 від 28.11.2005 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертантом уперше на основі розроблення теоретико-методологічних положень проведено комплексне обґрунтування амортизаційної політики на регіональному рівні в Україні в системі забезпечення державної амортизаційної політики у співвідношенні державного та регіонального рівнів й обґрунтовано конкретні напрями вдосконалення фінансового забезпечення відтворення основних засобів суб'єктів господарювання. Всі результати наукового дослідження, що викладені в дисертації і виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових робіт, виконаних у співавторстві, в дисертації використано лише ті ідеї й положення, що є наслідком власної роботи автора та становлять його індивідуальний внесок.

Апробація результатів дисертації. Найважливіші результати дисертаційного дослідження були представлені на міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, зокрема Всеукраїнській науково-практичній конференції “Фінансові засади інноваційного забезпечення сталого розвитку регіонів України” (Полтава, 2005 р.); Четвертій Міжнародній науково-практичній конференції “Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання” (Донецьк, 2003 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Фінансово-кредитна система України: проблеми та шляхи їх вирішення” (Дніпропетровськ, 2003 р.); X Міжнародній науково-практичній конференції “Управління організацією: регіональні аспекти” (Київ – Чернігів, 2002 р.); IX Всеукраїнській науково-практичній конференції “Менеджмент та маркетинг: досягнення і перспективи” (Київ, 2002 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції “Наука і освіта – 2002” (Дніпропетровськ – Житомир – Донецьк); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Економічні проблеми розвитку регіонів та підприємств на початку XXI століття” (Полтава, 2001 р.); щорічних науково-практичних конференціях Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка у 2003 – 2005 роках.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковані в 9 наукових працях (у тому числі в 7 фахових виданнях) загальним обсягом 2,7 друк. арк., із них особисто авторові належить 2,3 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 202 сторінки, який містить 17 таблиць та 14 рисунків, із яких 3 займають усю площу сторінки, список використаних джерел із 174 найменування на 15 сторінках, 8 додатків на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтована актуальність теми дисертації, визначені мета, предмет і об’єкт дослідження, схарактеризовані наукова новизна й практична значущість одержаних результатів.

У **першому розділі “ Сутнісний зміст амортизації в системі забезпечення державної регіональної політики”** подано наукове обґрунтування напрямів досягнення основної мети дисертації, визначено сутність амортизаційної політики на регіональному рівні та функціональне її призначення, розглянуто концептуальні основи нарахування амортизації в розвинутих регіонах на макрорівні загальносвітового виміру в контексті потенційних можливостей їх використання у процесі трансформації економіки України.

Виявлено з точки зору системного підходу, що амортизаційна політика як на загальнодержавному рівні, так і на регіональному, зокрема, визначається як така, що забезпечує оптимальне поєднання ринкових важелів саморегулювання та державного й регіонального регулювання амортизаційними процесами з боку державних регіональних та органів місцевого самоврядування (рис. 1).

Виходячи з узагальнення підходів до тлумачення амортизаційної політики визначено регіональну амортизаційну політику як систему економічних законів і заходів для забезпечення реалізації на практиці категорії “амортизація” з метою здійснення відтворювальних процесів основного капіталу суб’єктами господарської діяльності різних форм власності на відносно обособленій території – в регіоні. У формалізованому вигляді амортизаційна політика на регіональному рівні є наступною:

$$A_{\text{пр}} = F (X_{\text{д}} ; Y_{\text{р}} ; Z_{\text{п}}),$$

де $X_{\text{д}}$ – кінцевий результат прояву державної амортизаційної політики;

$Y_{\text{р}}$ – соціально-економічний потенціал та структура потреб регіону;

$Z_{\text{п}}$ – амортизаційний потенціал підприємства.

Рис. 1. Амортизаційна політика в системі важелів державного та регіонального регулювання

Визначені в дисертації сутнісні особливості розвитку амортизаційної політики на регіональному рівні закономірно поглиблено з точки зору критичного аналізу концептуальних основ нарахування амортизації як у розвинутих регіонах на макрорівні загальносвітового виміру, так й існуючого в Україні.

Доведено, що при обґрунтуванні амортизаційного процесу та моделі амортизаційної політики регіону закономірною є послідовність дослідження з урахуванням факторів, які діють у короткостроковому та довгостроковому періодах, а також з урахуванням соціально-економічного потенціалу і структури потреб регіону. В результаті запропоновано амортизаційну політику на регіональному рівні за формою реалізації підрозділяти на: централізовану; децентралізовану; поєднання централізації й децентралізації.

У результаті проведення наукового дослідження запропоновано доручити регіонам розроблення класифікації основних засобів за групами відповідно до характеру і строків його використання та зносу, а також розроблення індикативних норм нарахування амортизації й діапазони припустимих відхилень із метою раціонального використання ресурсного потенціалу країни в цілому.

У другому розділі **”Аналіз впливу регіональних важелів на формування амортизаційної політики підприємства”** визначено регіональні важелі забезпечення амортизаційної політики підприємств в Україні, запропоновано методичні розробки стосовно визначення амортизаційного потенціалу підприємства

та регіону, визначено дію мультиплікатора амортизаційного капіталу, обґрунтовано інноваційний зміст амортизаційної політики регіону.

До важелів впливу на амортизаційну політику підприємства віднесено наступні складові загальноекономічної політики держави: кредитні, оскільки обґрунтоване співвідношення власного капіталу із позиковим уможлиблює оперативне впровадження у виробництво нової техніки та устаткування ще до того, як суб'єкт господарювання нагромадить власні кошти; податкові, тобто створення пільгового податкового режиму, а саме диференціацію ставок місцевих податків, державних і регулюючих податків у частині, котрі направляються в регіональні бюджети, забезпечення інвестиційного податкового кредиту підприємствам; інвестиційно-інноваційний, який потребує розроблення механізму його реалізації на основі врахування організаційно-економічної складової акумуляції й розподілу фінансових ресурсів, інформаційної системи, які поєднували б інтереси суб'єктів господарювання, регіону і держави в цілому; бюджетний.

На основі дослідження процесу відтворення основного капіталу запропоновано модель дії інвестиційно-інноваційного важеля на регіональному рівні в Україні щодо забезпечення амортизаційної політики підприємства, виходячи з того, що для кожного окремого підприємства об'єктивно існує певний розрив у часі між нарахуванням амортизаційних нарахувань і їх використанням, що впливатиме на збільшення швидкості обороту основного капіталу й дозволяє прискорити технічний розвиток пріоритетних галузей та виробництв (рис. 2).

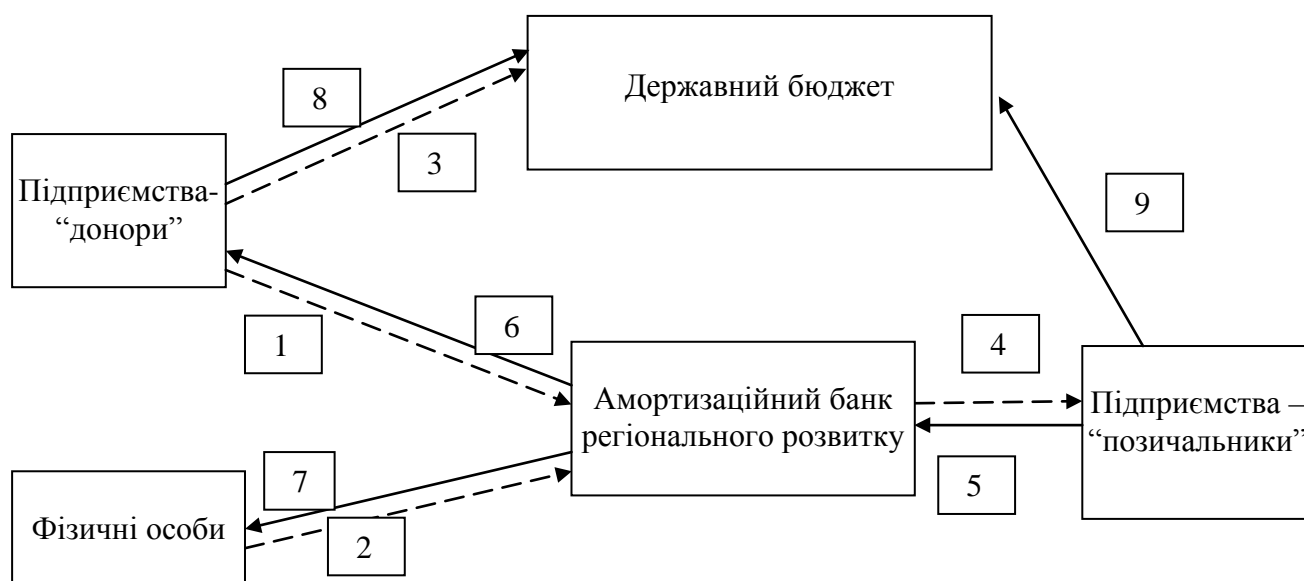

Рис. 2. Модель дії інвестиційно-інноваційного важеля на регіональному рівні в Україні щодо забезпечення амортизаційної політики підприємства

- 2 – грошові надходження фізичних осіб;
- 3 – сума податку на прибуток підприємств - “донорів”;
- 4 – мобілізовані грошові кошти за рахунок грошових потоків 1 та 2 інвестуються на оновлення основних засобів підприємств - “позичальників”;
- 5 – повернення залучених фінансових ресурсів підприємствами - “позичальниками” на засадах кредиту;
- 6 – повернення юридичним особам фінансових ресурсів, наданих у тимчасове користування на засадах кредиту;
- 7 – повернення фізичним особам фінансових ресурсів, наданих у тимчасове користування на засадах кредиту;
- 8 – сума податку на прибуток підприємств - “донорів”;
- 9 – сума податку на прибуток підприємств - “позичальників”.

Із метою спонукання підприємства до використання амортизаційного капіталу на відтворення основних засобів запропоновано алгоритм стимулювання використання амортизаційного капіталу за прямим призначенням на основі інвестиційно-інноваційного важеля впливу (рис. 3.).

Рис. 3. Алгоритм стимулювання використання амортизаційного капіталу за прямим призначенням на основі інвестиційно-інноваційного важеля впливу

Для об'єктивного визначення спроможності відновлення основних засобів на відносно відокремленому соціально-економічному просторі запропоновано впровадження показника

амортизаційного потенціалу регіону, що в кількісному визначенні є сумою амортизаційних потенціалів підприємств, які розташовані на відповідній території:

$$P_{ar} = \sum_{i=1}^n Z_i + \sum_{i=1}^n K_{ai} ,$$

де P_{ai} – амортизаційний потенціал регіону.

$\sum_{i=1}^n Z_i$ – сума основних засобів за залишковою вартістю підприємств, які функціонують на території даного регіону;

$\sum_{i=1}^n K_{ai}$ – сума амортизаційних капіталів підприємств, які функціонують на території даного регіону.

Так, для Полтавської області амортизаційний потенціал регіону в 2000 р. становив 16976,5 млн. грн., а в 2001 р. – 18459,9 млн. грн., в 2002 р. – 19203,0 млн. грн., в 2003 р. 19516,8 млн. грн., в 2004 р. – 20318,5 млн. грн.

Установлено на основі проведеного дослідження, що процес дії мультиплікатора амортизаційного капіталу є об'єктивним, оскільки основні засоби переносять свою вартість на готову продукцію поступово, а накопичуваний амортизаційний капітал використовується на відтворення “більш старіших” основних засобів. Основні засоби, які надходять у результаті процесу амортизаційної мультиплікації, є більш сучасними і характеризуються новаціями, що мали місце за даний період. Надходячи в оборот промислового капіталу підприємства, за рахунок амортизаційної мультиплікації амортизаційні відрахування забезпечують самозростання основних засобів у натуральному вимірі, а це в свою чергу приводить до збільшення виробничих потужностей підприємства без додаткового вкладення фінансових ресурсів на відтворення основних засобів (відтворення здійснюється за рахунок амортизаційного капіталу). Дія мультиплікатора амортизаційного капіталу залежить від методу амортизації і може бути визначена за формулою

$$M = \frac{\sum AN}{\sum OK} ,$$

де, M – дія мультиплікатора амортизаційного капіталу;

12

$\sum AN$ – сума амортизаційних нарахувань за період корисного використання основних засобів;

$\sum OK$ – сума початкового основного капіталу, величина якого кількісно збігається з первісною вартістю основних засобів.

Цей коефіцієнт показує максимальний приріст основного капіталу, який може утворити кожна грошова одиниця (гривня), вкладена в основні засоби в результаті амортизації.

Так, дія амортизаційного мультиплікатора залежно від методу амортизації, за умови сталості інших факторів, представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунковий показник амортизаційного мультиплікатора залежно від методу амортизації

Методи амортизації				
Податковий	Кумулятивний	Прямолінійний	Прискореного зменшення залишкової вартості	Зменшення залишкової вартості
1,61	1,97	1,46	2,0	3,0

Проведений порівняльний аналіз розподілу обсягу фінансування інноваційної діяльності з урахуванням величини амортизаційного капіталу та обсягу інноваційних витрат дозволяє дійти висновку, що умови трансформації соціально-економічних відносин в Україні характеризуються формуванням інвестиційних ресурсів регіону, тому вимагають нових фінансових підходів, а саме – як якісно нової фінансово-кредитної, так і амортизаційної політики щодо стимулювання інновацій при скороченні природоексплуатуючих галузей. Усе це приводить до зміни ролі регіональних важелів впливу на інноваційну діяльність підприємницьких структур, розроблення довгострокових програм розвитку регіонів України.

У третьому розділі “Розроблення амортизаційної політики підприємств на регіональному рівні в Україні (на прикладі Полтавської області)” з урахуванням особливості руху капіталу, механізму ціноутворення та необхідності розроблення сучасних моделей використання коштів визначено об’єкт та суб’єкт, мету, завдання, форму реалізації, зміст амортизаційної політики Полтавського регіону.

На основі проведеного дослідження з огляду на економічну практику і національну специфіку організації господарства, запропоновано модель

регулювання амортизаційним процесом у регіоні, Полтавському зокрема, представлену на рис. 4.

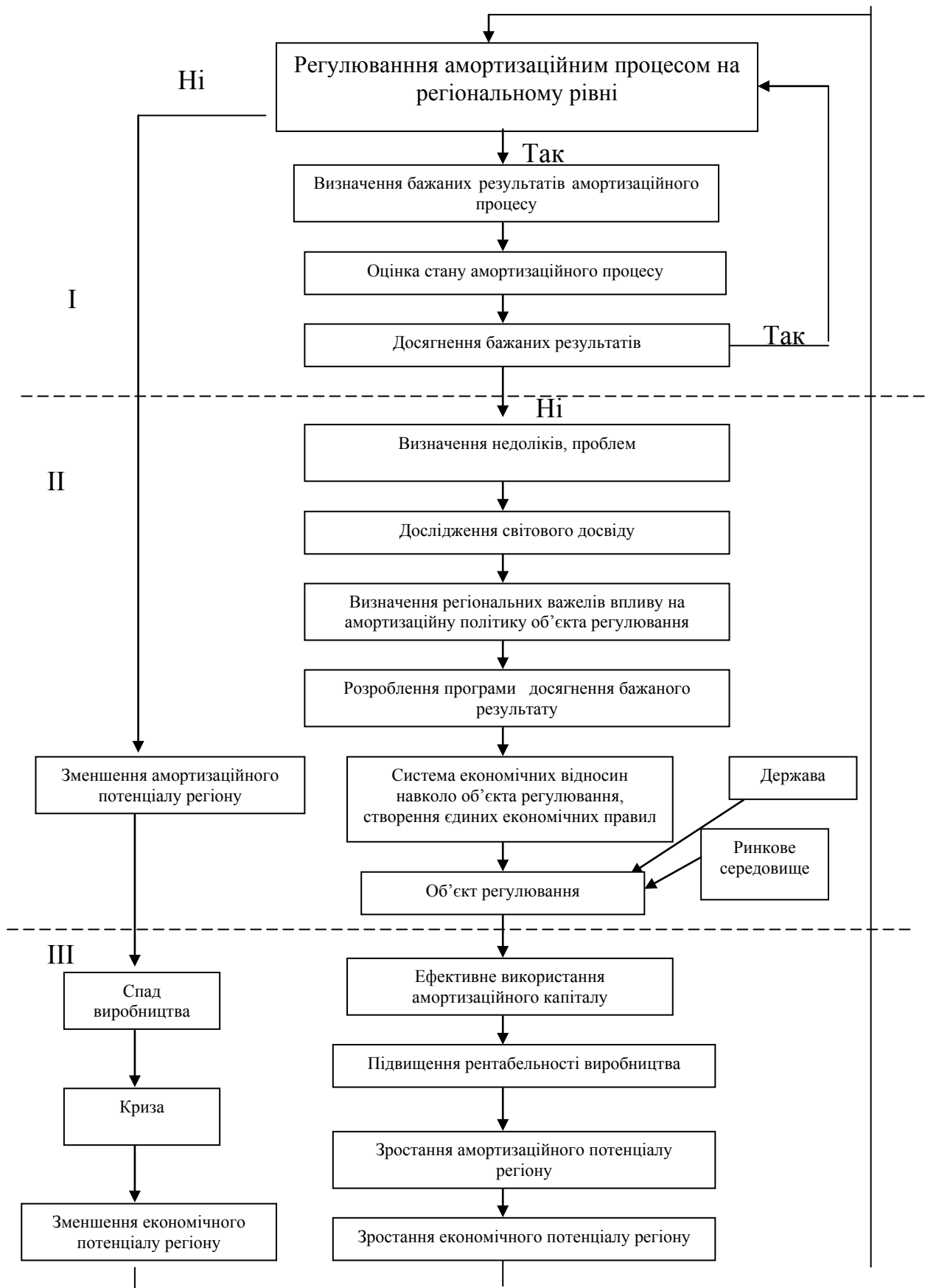

Рис. 4. Модель регулювання амортизаційним процесом у Полтавському регіоні

Із метою формування процесу оновлення основних засобів на новій інноваційній основі, активізації процесів перерозподілу інвестиційно-інноваційних ресурсів в економіці регіону,

забезпечення поєднання в роботі народногосподарського комплексу області факторів ринкової економіки і принципів планування, запропоновано та обґрунтовано програму “Амортизаційна політика Полтавського регіону на 2006 – 2010 роки”.

Для реалізації амортизаційної політики в Полтавському регіоні обґрунтовано необхідність уведення відділу із координації амортизаційної політики у складі головного управління економіки Полтавської обласної державної адміністрації.

Визначено, що основний зміст регулювання амортизаційної політики підприємств на регіональному рівні в Україні знаходить свій прояв у функціях, які повинен виконувати вищевказаний відділ:

- вивчення, оцінка амортизаційного потенціалу Полтавського регіону та розроблення амортизаційної політики з метою його оптимального використання;
- оперативний аналіз діяльності підприємств (процесу кругообороту основного капіталу) з цільовою направленістю на забезпечення ефективної амортизаційної політики;
- розроблення класифікації основного капіталу в регіоні за групами відповідно до характеру і строків його використання та зносу;
- розроблення індикативних норм з метою нарахування амортизації та діапазонів припустимих відхилень;
- формування і впровадження ефективної, дієвої, гнучкої, конструктивної амортизаційної політики підприємств регіону;
- сприяння розробленню амортизаційної політики для конкретного підприємства згідно з його бізнес-планом;
- забезпечення вдосконалення державної системи охорони довкілля та використання природних ресурсів через конструктивну амортизаційну політику підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено розроблення та обґрунтовано процес формування амортизаційної політики підприємств у системі факторів регіонального розвитку і чинного законодавства України.

За результатами проведеного дослідження автором зроблено наступні висновки:

1. Регіональна амортизаційна політика являє собою цілісну систему економічних законів і заходів для здійснення відтворювальних процесів основного капіталу суб'єктами господарської діяльності різних форм власності на відносно відокремленій території. Вона є ланкою системи управління, яка забезпечує стійкість соціально-економічних відносин та їх цілісність.

15

2. Сучасний стан регулювання амортизаційних процесів на підприємствах України поєднує в собі ринкове саморегулювання, державне і регіональне регулювання. Встановлено, що регіональна амортизаційна політика знаходиться в стані трансформації залежно від рівня розвитку ринкових

відносин. За своїм сутнісним змістом, цільовою спрямованістю регіональна амортизаційна політика є одним із системоутворюючих складових економічної регіональної політики.

3. До регіональних важелів впливу на амортизаційну політику підприємства, в сучасних умовах трансформації соціально-економічних відносин в Україні належать: кредитні, податкові, інвестиційно-інноваційні, бюджетні. На основі інвестиційно-інноваційного важеля впливу запропоновано впровадження та реалізацію на практиці алгоритму стимулювання використання амортизаційного капіталу за прямим призначенням.

4. З метою прискореного підвищення ефективності використання амортизаційного капіталу підприємств і з урахуванням того, що для окремо взятого підприємства існує певний розрив у часі між надходженням амортизаційних відрахувань та використанням амортизаційного капіталу на технічне оновлення виробництва, доцільним є його розміщення через використання моделі дії інвестиційно-інноваційного важеля на регіональному рівні в Україні щодо забезпечення амортизаційної політики підприємства. Створення таких колективних акумуляторів фінансових ресурсів дозволить прискорити технічний розвиток пріоритетних видів економічної діяльності регіону за рахунок збільшення швидкості обороту основного капіталу.

5. Амортизаційний капітал виступає одним із фінансових ресурсів забезпечення інноваційних програм та проектів і сприяє використанню моделі економічного зростання, яка ґрунтується на інноваційному типі розвитку.

6. Критеріями дієвості регіональної амортизаційної політики є: оцінка на базі показника амортизаційного потенціалу регіону та його динаміка, характер використання амортизаційного капіталу (відтворення основних засобів чи обігове споживання), регулювання амортизаційних процесів на основі використання мультиплікатора амортизаційного капіталу, використання регіональних важелів впливу на амортизаційну політику підприємства з метою випуску високоякісної продукції на ґрунті найефективнішого використання фінансових ресурсів регіону.

7. Установлено на основі аналізу концептуальних основ амортизаційної політики в Україні та в розвинутих регіонах світу, що системи амортизації аналогічні за змістом, але різні в деталях – складі об'єктів нарахування амортизації, групуванні відповідних активів, нормах амортизації, методах її нарахування. Українська система амортизації потребує низки змін, а саме: перелік методів амортизації з метою бухгалтерського обліку необхідно розширити, доповнивши його прогресивним видом амортизаційних списань; передбачити систему пільг для

підприємств, які амортизаційні відрахування не просто інвестують, а направляють на інновації;

8. Забезпечення на регіональному рівні в Україні ефективної амортизаційної політики підприємствам потребує визначення терміну корисного використання основного засобу, що встановлюється на основі прогнозів, які належать до фізичного терміну використання необоротного

активу і його корисності. Корисність визначається сукупністю морального, екологічного та соціального зносу.

9. В основі обґрунтування амортизаційної політики Полтавського регіону врахована позитивна динаміка показника амортизаційного потенціалу і коефіцієнта амортизаційної пасивності регіону.

10. Ринковий зміст регулювання амортизаційної політики регіону передбачає формування руху амортизаційного капіталу на основі функціонування амортизаційного банку регіонального розвитку.

11. Оптимальна структура програми “Амортизаційна політика Полтавського регіону на 2006-2010 роки” передбачає наступні розділи: загальні положення; мета і шляхи її досягнення; етапи реалізації; роль держави та регіону у формуванні амортизаційної політики підприємств; джерела і форми інвестування; напрями фінансування; очікувані результати виконання та критерії досягнення визначених цілей.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Дубіщев В.П., Левченко Л.В. Важелі управління амортизаційною політикою на сучасному етапі ринкових перетворень // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – 2001. – №8. – С. 49 – 52. Особистий внесок здобувача: визначено напрями реалізації амортизаційної політики в Україні на основі зарубіжного досвіду та чинної нормативно-правової бази.
2. Левченко Л.В. Сучасні проблеми у визначенні сутності категорії “амортизація” // Регіональні перспективи. – 2001. – №5-6 (18-19). – С. 285 – 287.
3. Левченко Л.В. Важелі управління амортизаційними процесами на підприємстві // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Вип. 126. – Д.: ДНУ, 2002. – С. 105 – 109.
4. Левченко Л.В. Вплив економічної політики регіону на амортизаційну політику підприємства // Коммунальное хозяйство городов. – Вып. 46. – К.: Техника, 2002. – С. 122 – 126.
5. Левченко Л.В. Основи формування амортизаційної політики регіону // Регіональні перспективи. – 2003. – №9 – 10 (34 – 35). – С. 28 – 31.
6. Левченко Л.В. Амортизаційна політика в системі забезпечення інноваційного розвитку регіону // Регіональні перспективи. – 2004. – №1 – 2 (38 – 39). – С. 33 – 35.

7. Дубіщев В.П., Левченко Л.В. Амортизаційна політика в системі державного регулювання економіки (на прикладі Полтавського регіону) // Економіка і регіон. – 2004. – №1(2). – С. 12 – 15. Особистий внесок здобувача: визначено амортизаційну політику Полтавського регіону.
8. Левченко Л.В. Основи формування системи управління амортизаційною політикою підприємства на регіональному рівні // Економіка і регіон. – 2005. – № 4 (7). – С. 181 – 184.

9. Левченко Л.В. Форми регулювання амортизаційним капіталом в регіонах України // Праці Четвертої Міжнародної наукової конференції студентів та молодих учених “Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання”. – Ч. 2 / Ред. кол. Ступін О.О., Александров І.О. та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2003. – С. 184 – 186.

АНОТАЦІЯ

Левченко Л.В. Регіональні важелі формування амортизаційної політики підприємства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.10.01 – Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. –Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, Полтава, 2006.

Дисертацію присвячено питанням розроблення наукових положень та обґрунтуванню практичних рекомендацій щодо формування амортизаційної політики підприємства на регіональному рівні в Україні. Визначено регіональні важелі впливу на амортизаційну політику підприємств. Розроблено економічні показники оцінювання амортизаційного потенціалу регіону, дії мультиплікатора амортизаційного капіталу. Обґрунтовано регіональну амортизаційну політику як інструмент не лише соціально-економічного розвитку з метою найбільш повного використання природних, економічних, соціальних та інших особливостей території, а й удосконалення розміщення інноваційних ресурсів і їх формування. Запропоновано основні напрями вдосконалення амортизаційної політики регіону, зокрема Полтавської області.

Ключові слова: амортизація, амортизаційна політика, регіон, підприємство, регіональні важелі, фінансове забезпечення, регулювання.

АННОТАЦИЯ

Левченко Л.В. Региональные рычаги формирования амортизационной политики предприятия. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.10.01 – Размещение производительных сил и региональная

экономика. – Полтавский национальный университет имени Юрия Кондратюка, Полтава, 2006.

В диссертационной работе проанализировано особенности современной амортизационной политики Украины, ее преимущества и недостатки. Акцентируется внимание на том, что в зависимости от роли субъектов в воспроизводстве основного капитала можно выделить следующие

разновидности амортизационной политики: государственная, государственная региональная, региональная, субъектов хозяйствования.

Полученная концепция дала возможность определить региональную амортизационную политику как целостную систему экономических законов и мероприятий с целью воспроизводства основного капитала субъектами хозяйственной деятельности различных форм собственности на относительно отдельной территории. В диссертации обосновано, что по форме реализации в составе региональной амортизационной политики правомерно выделить такие составляющие, как централизованная, децентрализованная, соединение централизации и децентрализации.

Диссертационная работа посвящена вопросам разработки научных положений и обоснований практических рекомендаций формирования амортизационной политики предприятия на региональном уровне в Украине. Определены региональные рычаги влияния на амортизационную политику предприятий, к которым отнесены: кредитные, так как обоснованное соотношение собственного и заемного капитала позволяет оперативно внедрять в производство новое оборудование до момента накопления субъектом хозяйствования собственных средств; налоговые, а именно – создание льготного налогового режима, для предприятий которые используют амортизационный капитал по прямому назначению, то есть на обновление основных средств, инвестиционно-инновационный, который реализуется через определенный механизм, состоящий с организационно-экономической составляющей аккумуляирования и распределения финансовых ресурсов, информационной системы, которая учитывала бы интересы субъектов хозяйствования, региона и государства в целом; бюджетный.

С учетом того, что для каждого предприятия объективно присущ разрыв во времени между начислением амортизационных начислений и их использованием, предложено временно амортизационный капитал размещать в амортизационном банке регионального развития, что обеспечит увеличение скорости оборота основного капитала и даст возможность ускорить техническое развитие приоритетных отраслей и производств.

С целью обеспечения эффективных методов регулирования воспроизводства основного капитала в Украине в работе исследован зарубежный опыт начисления амортизации и обоснована возможность его применения в нашей стране.

Предложено поручить регионам осуществление разработки классификации основных средств по группам в соответствии с характером и сроками их использования, а также разработку индикативных норм начисления амортизации и диапазонов допустимых отклонений с целью рационального использования ресурсного потенциала страны в целом.

Разработано экономические показатели оценки амортизационного потенциала предприятия и региона, действия мультипликатора амортизационного капитала, коэффициент амортизационной

пассивности региона. Обосновано региональную амортизационную политику как инструмент не только социально-экономического развития с целью наиболее полного использования природных, экономических, социальных и других особенностей территории, но и усовершенствования размещения инновационных ресурсов и их формирования.

Основные результаты диссертации внедрены при разработке амортизационной политики на региональном уровне и непосредственно в Полтавской области. В работе определены объект и субъект, цель, задачи, содержание и форму реализации амортизационной политики Полтавского региона. Предложена модель регулирования амортизационного процесса в регионе, непосредственно в Полтавской области, что обусловлено необходимостью обеспечения государственного регулирования на региональном уровне, способного учесть интересы собственников, региона, государства, рыночного саморегулирования.

Ключевые слова: амортизация, амортизационная политика, регион, предприятие, региональные рычаги, финансовое обеспечение, регулирование.

ANNOTATION

L. V. Levchenko Regional key factors of the enterprise depreciation policy.

Dissertation for the degree of Master of Economics, speciality 08.10.01. – Productive forces location and regional economy. – Poltava National Technical University named in honour of Yu, Kondratyuk, Poltava, 2006.

The dissertation is devoted to the problems of the scientific theses development and practical recommendations of the substantiation of the enterprise depreciation policy at the regional level in Ukraine. Regional key factors of the impact on the depreciation policy of enterprises are defined. Economic indicators of regional depreciation potential and the action of depreciation potential multiplier are developed. The regional depreciation policy in the role both of social and economic instrument for the most complete use of natural, economic, social and other peculiarities of the area and the instrument for the improvement of innovative resources location and their formation are based. Main options of the depreciation policy improvement in the region are proposed, especially in Poltava region.

Key words: depreciation, depreciation policy, region, enterprise, regional key factors, financial security, management.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1891 від 06.08.2004 р.

Папір офсетний. Друк трафаретний.
Ум.друк.арк. 0,9. Наклад 150 прим. Формат 60x90/16. Зам. №284.
Підписано до друку 18.09.2006 р.

Віддруковано ТОВ „Фірма „Техсервіс”.

Адреса: 36011, м. Полтава, вул.В.Міщенко, 2.
Тел.: (0532)56-36-71.